

nur kandili

Veli G?nenli Mehmed Efendi

M. fatih ?ıtlak

SUFI
KİTAP

3.
BASKI

İÇİNDEKİLER

Önsöz / 7

Gönenli Mehmed Efendi (Mehmed Öğütçü) / 13

Gönenli Mehmed Efendi'nin Sohbet Üslubu / 27

Hac ve Umre / 49

Hocaefendi ve Kur'ân-ı Kerîm / 68

Hocaefendi'nin Hayatından Sayfalar / 85

Eyüp Sultan Camii / 112

Fatih Camii / 123

Fatih'te Şahit Olunan Diğer Şeyler / 141

Sultanahmet Camii / 157

Sümbül Efendi Camii Kürsü Şeyhliği / 172

Yavuz Sultan Selim Camii / 181

Süleymaniye Camii / 189

Görüştüğü Zatlar / 194

Gönenli Mehmed Efendi'nin

Talebe Yetiştirme Hususunda Gayreti / 213

Sosyal Hayatla Alâkalı Şeyler / 218

Oğlu Ahmed'in Vefatı Hocaefendi'nin Teslimiyet,
Vakar ve Tevazuunu Gösteren Ahlakı,
Sözüne Sadık Olması / 225

Gönenli Hocaefendi'nin Vefatı / 234

Mevlid-i Şerif Toplantıları / 246

Son Söz / 267

ÖNSÖZ

Allah velîleri, Kur'ân-ı Kerîm'in beyânıyla insanları zulmetten nura kavuşturan zatlardır. Hadis-i şerîflerden de anlıyoruz ki, Allah velîleri görüldüklerinde Allah Teâlâ'yı hatırlatan, zikre vesile olan kimselerdir. Ve yine saadetle, Efendimizin^(sas) ikazından anlıyoruz ki, mü'minlerin hayırlısı Kur'ân'ı öğrenen ve öğretenlerdir. Bu vasıfları ve daha nice güzel ahlâkı kendisinde cem eden insanlar hiç şüphesiz salih, velî kullardır. Velî ve salih kulların anılması, ilâhî rahmetin inmesine vesiledir, bunun yanında insanın yerine getirmesi icab eden bir vefa borcudur. Nitekim bizi insan olmaya sevk eden Kur'ân-ı Kerîm salih ve velî insanların zikredildiği ilâhî kelâmdır. Efendimizin^(sas) hayat-ı saadetine bakıldığında kendinden önceki salih zatlara medh ü sena ile yâd ettiğini görürüz. Hatta kendisi salih olmasa bile ameli yani icraatı güzel, salih olan kişileri dahi Efendimiz^(sas) sitayişle anmıştır. Hülâsa kâmil bir insanda bulunması gereken bir vasıf da, Hakk'a ve halka bakan yönüyle tarih şuuruna sahip olmak ve bu şuurla dününü ve geleceğini en güzel şekilde imar etmeye çalışmaktır. Bir cemiyet kendi güzel insanlarını fark edemiyor, yapılan hizmetleri göremiyor yahut bunlara karşı nankörlükte bulunuyorsa elbette o cemiyetin üzerindeki

rahmet ve nimet bulutları, yerini gazab ve fesad bulutlarına bırakır. Sonrasında birbirini anlamayan, sevemeyen, okusa da adam olamayan, güzel imar faaliyetlerinde bulunamayan yani insan yetiştiremeyen bir toplum halini alır.

Toplumlar bu nev'i seçkin insanlara karşı vefa gösterip onları anlamaya ve yollarından gitmeye gayret ettikleri müddetçe Allah'ın rahmetine, feyzine ve bereketine daima mazhar olacaklardır. Zira iman etmedikçe cennete girilemeyeceğini, birbirimizi Allah için sevmedikçe de hakiki imana vasil olamayacağımızı Cenâb-ı Fahr-i Âlem^(sas) saadetle buyurmuşlardır.

Bizler kendi bilebildiğimiz ve yetişebildiğimiz kadarıyla bu mânâ çerçevesinde, bu eseri oluşturmaya gayret ettik. Daha evvel kaleme aldığımız satırlarda da cemaat taassubuyla belli insanları sadece yüceltmek, birilerine iyi birilerine kötü demek, belli insanları överken onlardan nemalanmak yahut kendimize pay çıkarmak gayesini hiçbir zaman taşımadık. İnşâallah, Rabbim bundan sonra da bizi böyle süfli işlerle imtihan eylemez. Âmin.

Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri, 20. yüzyıl Türkiye'sine mânevî mührünü ve Kur'ân-ı Kerîm nişanını koymuş bir insandır. Nur ile zulmeti, sevgi ve muhabbetle kindarlığı ve dinsizliği, ilim ile cehaleti, hayır hasenât ve cömertlikle neredeyse küfür olabilecek fakirlik ve muhtaçlığı, çalışkanlık ve hizmetle tembelliği, velâyet ve dirâyetle imansızlık ve küfrü bertaraf etmiş; hayatıyla bunu daima göstermiş bir Allah velîsidir. Allah Teâlâ ona husûsî bir muvaffakiyet ihsan eylemiş, bu coğrafyada din ve insanlık için hizmet eden birçok insan kendisiyle maddî ve mânevî irtibat kurmuş ve hemen hemen hepsi Hocaefendi'yle bu feyiz alışverişini yaşamışlardır. Yaptığı hizmetlerin hiçbirini

kaybolmasa da Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri, halkın nazarından kendini ve hizmetlerini saklayabilmiş, kendini cemiyette hiç göstermeden Allah Teâlâ'nın cemâline rihlet ve vuslat edivermiştir. Bazı hadiseleri ve insanları zaman tefsir eder, zaman ilerledikçe ve geriye dönülüp şöyle bir bakılınca Hocaefendi Hazretleri'nin hizmetleri belki biraz daha iyi anlaşılacaktır. Ama inşaallah esas güzelliğinin ve derecesinin yüksekliğinin âhirette ayân beyân görüleceğini ümid ediyoruz.

Bendenizin Gönenli Hocaefendi'yle zâhirî olarak tanıştığım, daha doğrusu zat-ı âlîlerini Gönenli Hoca olarak idrak ettiğim sene, 1977'dir. Bu tarihten Hocaefendi göçünceye kadar kendimi hep onunla irtibatlı olarak buldum. Hele 1984-1991 arası Hocaefendi'nin tasarrufunu ve irşadını iliklerime kadar hissettiğim senelerdir. Bu zaman içerisinde kendisine hiç soru sormadım. Lâkin daimî olarak sorularıma ve müşküllerime cevap buldum. Yolumuzu şaşırmayalım diye bizimle çok ilgilendi. Her sıkıntımızda yanı başımızda oldu. Rahmetli Ekrem Ağabey'in söylediği gibi biz, Hocaefendi'nin en cemâlli dönemine tevafuk etmiştik. Fakire "Ben senin mânevî babanım, bunu unutma ve hatta git, babana da bunu söyle." diyerek iltifatta bulunuşu ve çok yakınlık göstermesi cemâat içerisinde insanların, bendenizi torunu zannetmelerine sebep olmuştu. Aileme ve çevreme bir Gönenli Mehmed Efendi iklimi hâkimdi. O, Fatih'in ve İstanbul'un hayattaki mânevî âbide şahsiyeti idi.

Gönenli Hocamız göçtü, hayattayken bazı camilerde birkaç kişiye konuştuğunu hatırlarım fakat cenazesi âdeta kıyamet kopmuş gibi bir halde, binlerce insanın rağbetiyle eller üzerinde ve baş tacı edilerek, gözyaşlarıyla uğurlandı. Uzun bir müddet kendisi hakkında konuşmak dahi isteme-

dim. Fakat zaman geçtikçe, hem hasret ve zlemim azalacağına daha çok arttığı hem de vatana ve millete hizmet edenlerin kendilerinden öncekileri unutmamaları, ümitsizliğe kapılmamaları için Hocaefendi hakkında, hiç olmazsa, bir kitap yazarak kendimce, crmm nispetince bir hizmet yapmak istedim.

Nemrud'un ateşini söndürmek için ağzında su zerresi taşıyan bir karınca gibi Allah'ın halilleri ve habibleri safında belki anılıırım diye bu küçük kitabı hazırlamayı murad ettim. Ama bu kolay olmadı. Çünkü hayattayken kendisini saklamayı başaran bir zat, göçtükten sonra da bazı Őeylerin ortaya çıkmasını herhalde istemiyordu. Bendeniz bunun zerine Hocaefendi'yi, gönül verdiği Kur'an-ı Kerim ve Efendimizi^(sas) anlatmak adına elime kalemi aldım. Sonra da Hocaefendi'nin, camileri boş bırakmamak ve onlara güzel cemaatler hazırlamak için gayretlerine dikkat çekmeyi hedefleyerek kitabın bir nev'i omurgasını oluşturmaya çalıştım. Hocaefendi hakkında malumattan ziyade sizi Hocaefendi'ye daha yakın hissettirebilecek husûsî bilgileri ve yaşananları nakletmeye çalıştık. Böyle bir üslup takip ettik. Satırları okurken kendinizi kh Kur'an-ı Kerim'le baş başa kh Efendimizin muhabbetiyle ona salat  selam ederken yahut Süleymaniye Camii'nde sohbet dinlerken bulacaksınız. Yani Gönenli Mehmed Efendi'yle Kur'an rahlesine oturacak, camide saf tutacak, üstadların dizlerinin dibine oturup onlarla buluşacak, fakir fukaranın ve sıkıntılı olan insanların hizmetinde bulunacaksınız. elme takanları, bu yollardan sizi geri çevirmek isteyenleri -sanki yanınızda Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri varmış gibi- hiç umursamadan ve hatta onlara acıyarak fakat korkmadan, yolunuza devam edeceksiniz. Bu arada Şayet kendinizi bir Őey zannediyor; gurura,

ucûba kapılarak çok şeyler yaptım zannediyorsanız gene Hocaefendi'nin yanında küçüklüğünüzü ve mahviyetinizi hatırlayarak hamd ü sena edeceksiniz.

Gönenli Hocaefendi'nin hayatını ve insanlara hayat verişini, hidâyete vesile oluşunu kolay anlaşılabilir bir üslupla aktarmaya çalıştık. Kitabın hemen başında her yerde bulabileceğiniz tarihî bir malumat var. Daha sonra Gönenli'yi, velî ve hocaefendi vasfıyla idrak etmenize vesile olabilecek satırlar ve başlıklar var. Genel olarak camilerden yani Hocaefendi'nin mührünü taşıyan mekânlardan, bu mânevî iklimi yaşatmaya çalıştık. Bazen eski talebelerinin anlattıklarını nakletmiş olsak da bu kitapta bendeniz, birebir Hocaefendi'yle yaşadığım ve kendisinden dinlediğim hadiseleri kaleme aldım. Ve bunu yaparken kendi yaşadığım halet-i rûhiyeyi ve o anları detaylandırarak tasvir ettim. Kitaptaki üslup hakkında ayrıca şu izahı yapmak isterim:

Konu başlıkları belirtilerek “Gönenli Mehmed Efendi Hocamız şöyle anlatırlardı.” şeklinde başlayan bölümler, Hocaefendi Hazretleri'nin farklı farklı yerlerde beyân ettikleri sohbetlerin bir metin haline dönüştürülmüş şeklidir. Yani Hocaefendi, bütünleştirdiğimiz o mevzuları bir celsede yahut bir sohbette anlatmamıştır. Anlatsa da fakir bu nev'i üsluba pek şahit olmamışımdır. Ama farklı zamanlarda konunun detaylarını, bazen ana hattını nazarımıza vererek sohbet mevzuu yaparlardı. Biz o parçaları bir bütün haline getirerek sunmaya çalıştık. Ayrıca konuşma sırasında takdim tehirlî gibi olan bazı cümlelerde Hocaefendi'nin üslubunu ve sohbetteki hal ve hareketlerini nazar-ı dikkate alıp bunları da konuşma metinleri haline getirdik. Şayet bu üslup sizlere güzellik olarak yansiyorsa hiç şüphesiz bu güzelliğin ardında, satırlar kaleme alınırken Hocaefendi'yle olan murakabe ve

mukarebenin bereketi vardır. Kendisi hayattayken fakire, kendi ders üslubuyla konuşmam ve vaaz u nasihat etmem için izin ü icaze vermişlerdi. Ama bendeniz hiçbir zaman bunu, rahatça kullanılabilecek bir izin olarak görmedim ve görmedim. Dolayısıyla şunu samimiyetle ifade edebilirim ki, bu kitapta okuduklarımız Gönenli denizinin ancak sahiline düşen birkaç damladan ibarettir. Şayet kitapta anlatımım-dan yahut üslubumdan kaynaklanan hatalar varsa Cenâb-ı Hak'tan, büyüklerin rûhâniyetlerinden ve siz kıymetli okur-larımızdan affımı istirham ederim.

Hocaefendi'yle beni tanıştıran ve buluşturan anneciğim ve babacığım-dan Cenâb-ı Hak razı olsun. Başta Ekrem Ağa-bey ve Cevat Hoca olmak üzere Hocaefendi'nin yakınında bulunup âhirete göçen bütün mü'minlere Cenâb-ı Hak yük-sek dereceler ihsan buyursun. Ayrıca bu naçizane çalışmam-dan Gönenli Hocaefendi Hazretleri'nin ve Hocaefendi'nin bizzat terbiyesine emanet kıldığı Safer Efendi Hazretleri'nin rûhâniyetleri haberdar kılınıp hoşnut ve razı olsun.

İzzet Ay Hocamıza teşvik ve takdirlerinden dolayı husûsî olarak teşekkür etmek isterim. Ayrıca bu eserin vücuda gelmesine gönülden destek veren Osman Okçu Bey, Emi-ne Eroğlu Hanım, Saliha Şişman ve Mustafa Eryılmaz'a teşekkürlerimi arz ederim. Cenâb-ı Hakk'ın rahmeti, Efendimizin^(sas) rûhâniyet ve şefâati, erenlerin himmet ve muhabbet nazarları daima siz okurlarımızın üzerine olsun.

GÖNENLİ MEHMED EFENDİ (MEHMED ÖĞÜTÇÜ)

Son devrin büyük âlimlerinden, hafız-ı kurra Gönenli Mehmed Efendi 1319 (1903) senesinde Gönen'in Malkoç Mahallesi, Merdin Çıkmazı, 1 numaralı evde dünyaya gelmiştir. Babası Kırım kökenli olan Selâmetoğulları'ndan Osman Efendi, annesi ise Fatma Hanım'dır.

İlkokul (ibtidaiyye) ve ortaokul (rüşdiye) tahsilini Gönen'de tamamlamış hafızlığını ise Kırımlı Abdullah Hocaefendi'de yapmıştır. Hafızlığını tamamladıktan sonra aynı zamanda babasının yakın arkadaşı, Kırımlı Abdullah Efendi'nin oğlu ve Kara Kadı namıyla tanınan Gönen Kadısı ve Müftüsü Hüseyin Efendi'nin damadı olan İsmail Hakkı Efendi ile beraber 1916 senesinde ilim tahsili için İstanbul'a gelmiştir.

İsmail Hakkı Efendi, Daru'l-Fünûn ulûm-i diniyye şubesi mezunu olan ve Fatih Camii'nde ders okutan bir müderris olup son devir Osmanlı ulemasındandır. Aynı zamanda Gönen'in şehit müftüsü Şevket Efendi'nin kız kardeşiyle evlidir. Yavuz Selim Camii civarında bir evde oturan İsmail Hakkı Efendi, Gönenli Mehmed Efendi'ye İstanbul'da hamilik yapmış ve onun ilmî hayatına yön vermiştir.

Gönenli Mehmed Efendi, bu âlim zattan bir müddet Arapça dersi almıştır. 1919 senesinde Medresetü'l-vaizîn

ve Medresetü'l-eimme ve'l-hutaba'nın birleştirilmesiyle meydana gelen Medresetü'l-irşad'a devam ederek 1922'de, bu medresenin vaizîn şubesinden mezun olmuştur.

Kayınpederi Hüseyn Efendi'nin vefatı ve Gönen Müftüsü şevket Efendi'nin şehit edilmesi zerine Gönen'e dönerek mft olan İsmail Hakkı Hocaefendi, oğlu gibi sevdiği Mehmed Efendi'yi de beraberinde Gönen'e getirmiştir. Gönen'e dönen Mehmed Efendi'nin ilk vazifesi, Gönen Camii'nin imam-hatipliğidir. Bu sırada Gönen, Yunan işgali altındadır.

Hafız Mehmed Efendi, 6 Temmuz 1920 - 6 Eylül 1922 arasında Gönen'de din görevlisi olarak bulunurken Yunanlıların dikkatini çekmiştir. Yunanlılar, sahte bir sevgiyle kendi menfaatleri için onunla yakınlık kurmaya çalışmışlardır. Bu yakınlık gösterisi sırasında Yunan işgal kumandanından aldığı bilgileri Gönen milis kuvvetlerine aktaran genç hafız Mehmed Efendi, Gönen'in düşman işgalinden kurtarılması için verilen mücadelede ön planda çalışmış ve birkaç kez ölümle burun buruna gelmiştir.

6 Eylül 1922'de Gönen'in Yunan işgalinden kurtulmasının ardından ilim aşkıyla yanan genç Mehmed Efendi tekrar İstanbul'a dönmüş ve Fatih dersiamlarından Serezli Hafız Ahmed Efendi'nin ders halakasına girerek kendisinden Arapça ta'lim, tashih-i hurf ve kıraat dersleri almıştır. Gönenli Hoca 1925 (1344)'te Fatih Sultan Mehmed Han Camii'nde yapılan kıraat cemiyetinde icazetnamesini almıştır.

Bu arada Medresetü'l-irşad'ın ikinci şubesi olan Eimme ve'l-hutaba'ya devam eden Hocaefendi medreselerin kapatılması ve 3 Mart 1924 tarihli Tevhid-i Tedrist Kanunu'na göre Sultan Selim Camii yakınlarında dört sınıf olarak açılan

imam-hatip okulunun son sınıfına yerleştirilmiştir. Gönenli Mehmed Efendi buradan mezuniyet belgesini almıştır.

Medresetü'l-vaizîn, yüksekokullara verilen bütün haklara sahip olduğundan buradan mezun olanlar Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. maddesine göre kurulan Daru'l-Fünûn'un bünyesindeki ilâhiyat fakültesine girebiliyorlardı. Üç yıl öğretim süresi olan bu fakülteyi bitiren Gönenli Mehmed Efendi, babasının sitem dolu bir mektubu nedeniyle Gönen'e dönmüştür. Bu arada Yavuz Sultan Selim Camii yanındaki imam-hatip okulunda kısa bir süre Kur'ân-ı Kerîm muallimliği yapan Mehmed Hocaefendi'nin burada sürekli olarak din aleyhtarlığı yapan bir muallimi diliyle ve eliyle fena halde hırpaladığı da bilinmektedir. Mehmed Efendi, Gönen'e döndükten sonra Gönen müftüsü olan İsmail Hakkı Hocaefendi tarafından Gönen Çarşısı Camii'ne imam-hatip olarak tayin edilmiştir. Heyecanlı ve İslâm'a karşı başlatılan menfi havaya şiddetle cevap veren hutbeleri ve vaazlarıyla kısa zamanda Balıkesir civarında en çok konuşulan hocaefendi olmuştur. Devrin milletvekilleri, devlet erkânı ve ileri gelenleriyle Bandırma ve Balıkesir gibi uzak yerlerden bazı kimseler onun vaazlarını dinlemek için Gönen'e gelmeye başlamışlardır.

Çalışmaları göze batmaya başlayan ve takip altına alınan Hocaefendi, 1931 senesinde Kur'ân-ı Kerîm ve Arapça dersleri vermek üzere Konya'ya davet edilmiştir. Bu davet üzere Konya'ya gitmiş ve orada bazı âlimlerle tanışmıştır. Konya'ya geldiği zaman bıraktığı intiba, merhum Ali Ulvi Kurucu Bey'in hatıralarında nakledilmektedir.

Konya'da çalışamayacağını anlayan Hocaefendi, İstanbul'a dönmüş ve Aksaray'daki Hacı Bayram-ı Kaftani Camii'nde imam-hatip olarak vazifeye başlamıştır. Bir süre

sonra da Taşkışla'da yedek subay olarak askerlik görevini yerine getirmiştir.

Bir ilim âşığı olan Hocaefendi, İstanbul'da tahsil yaptığı senelerde Gönen'de vefat eden annesinin cenazesinde de bulunamamıştır. Gönenli Mehmed Hocaefendi, İstanbul'da Hacı Bayram-ı Kaftani, Dülgerzade, Üçbaş, Hacı Hasan ve Sultanahmet camilerinde imam-hatip olarak vazife yapmıştır. Ayrıca 1937 senesinde Eyüp'teki Hazret-i Halid Camii'nde ifa edilen Saliha Sultan Kurra Reisliği'ne tayin edilmiştir. 1949'da Üçbaş Camii Kur'ân Kursu Muallimliği'ne fahri olarak atanan Gönenli Hocaefendi bu vazifesine 1954 yılından itibaren Hacı Hasan Camii'nde devam etmiştir. Buradaki görevi sırasında Diyanet İşleri Reisi Eyüp Sabri Hayırlıoğlu ile tanışmış ve onun başkanlığı sırasında imtihanla Sultanahmet Camii ikinci imam-hatipliğine getirilmiştir. (02.12.1954) Bu arada girdiği diğer bir imtihanı da kazanarak Sümbül Efendi Camii'nde kürsü vaizi olmuştur.

1982 senesinde emekliye sevk edilen Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri, ilk günkü heyecan, gayret ve fedakârlıkları ile vefat tarihi olan 1991 senesine kadar hizmetlerine devam etmiştir.

Medresetü'l-irşad, imam-hatip ve ilâhiyât fakültesi mezunu olarak 1950'li yıllarda açılan imam-hatip liselerinde, İlim Yayma Cemiyeti'nde ve Yüksek İslâm Enstitüsü'nün açılışında geri planda hizmetlerde bulunmuştur. Bu kuruluşlara iâşe ve büyük miktarlarda maddî katkılarda bulunmuştur. Üçbaş Medresesi ve Camii'nde vazife yaparken inşasına başlanan Fatih Draman'daki yedi katlı binanın kendisi için yapıldığı ve bu binanın sonradan kendi isteğiyle Fatih Koleji haline getirildiği de Eşref Osmanoğlu tarafından bir broşürde

anlatılmıştır. Merhum Eşref Bey, Fatih Koleji'nin kurucularındandır ve uzun zaman bu okulun yöneticiliğini yapmıştır.

Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri'nin büyük hizmetlerinden biri de ilk hac kabilelerini düzenlemek olmuştur. Hac ibadetinin yasak olduğu senelerde defalarca hacca gitmiş ve 1950'li yıllarından vefatına kadar (1964 senesi hac mevsimi hariç) her sene hac vazifesini yerine getirmiş, sayısız talebesi ve cemaatine hac ibadeti yaptırmıştır.

1926 yılında Gönenli Fatma hanımla evlenen Mehmed Efendi'nin biri kız, üçü erkek olmak üzere dört çocuğu dünyaya gelmiştir. Mânevî hayatında çok büyük yer tutan kızı Hafize Sacide Hanım henüz 13 yaşındayken 1940 senesinde vefat etmiştir. Erkek çocuklarından Ahmed Hamdi, Hocaefendi hayattayken 1987 senesinde, büyük oğlu Hafız Vehbi Bey 1992'de, hanımı Fatma Hanımefendi ise 1995 senesinde vefat etmişlerdir. Diğer oğlu Rahmi Bey'dir.

Gönenli Mehmed Efendi'nin Gönen'in İşgali ve Kurtuluşu Sırasında Verdiği Mücadele

Gönen, 6 Temmuz 1920 (1336) Salı günü Yunan işgali altına girmiştir. Gönenli Mehmed Efendi'nin, 1922 senesinin başlarında, on dokuz yaşındayken aldığı Gönen Merkez Camii'ndeki ilk imam-hatiplik görevi de bu işgal günlerine rastlar. Hocaefendi, bu zorlu günlerde sadece dinî işlerle ilgilenmemiş, sosyal alanda da önemli katkılarda bulunmuştur.

Sakarya Savaşı'ndan sonra Yunanlılar dış destekten yoksun kalırlar. İtalyan ve Fransızlar, Ankara hükümetiyle yaptıkları anlaşmalar, İngilizler ise iç siyaset sorunları sebebiyle Yunanlılardan yardım elini çekerler. Siyasî ve maddî desteklerin azalması, Yunan ordusunun peş peşe yenilgi

alması, Yunanların karışık olan iç işlerinin iyice bozulması ve Ankara'daki gelişmelerden Yunan hükümetinin çekinmesi, stratejik bir değişikliğe dönüşür.

Böylece Yunanlılar çeşitli yayın organlarında “ulvi bir vazife”yle “adalet-medeniyet-müsavat” getirdiklerini, teslim olanların “Yunan hükümetinin affına mazhar olacağını” bildirirler. İşgal altındaki Gönen dâhil Balıkesir'in bütün kazalarında muhtar bir “Asya-i Suğra” (Küçük Asya) devleti kurmayı, ahaliye benimsetmeye çalışırlar.

İşgalin Son Günleri, Gönen'de Papazların Faaliyetleri

İşgalin son günlerinde Yunanlılar, Türk topraklarında tutunamayacaklarını anlayarak “İşgal altında bulunan Ege, Marmara bölgelerinde bulunan Türkler ve Rumlar, muhtar idare kurup kardeşçe geçinmelidir ve geçineceklerdir.” diyerek propaganda yapmaya başlarlar.

31 Temmuz 1338 Pazar günü, Askerî İşgal Kumandanı, Gönen Hükümet Konağı'nın önünde halkı toplayıp bir tören tertip eder; biri askerî diğeri sivil iki papazı kürsüye çıkartarak onlara konuşma yaptırır: “Ey Türk ve Rum ahali! İyi geçinmelisiniz. Muhtariyet-i idarî için nümayişler yapmalısınız. Büyük galip devletlere, Yunan hükümetine müracaatta bulunarak muhtar bir idare istemelisiniz. Artık Ankara hükümeti buralara gelip sizi kurtaramaz. Gelseler dahi bu bölgeler bir harabeye döner ve sizleri cansız cesetler şeklinde bulurlar. Bunun için aranızda anlaşmanız ve söylenen sözleri iyi dinleyip bunları yerine getirmeniz çok akıllıca hareket olur.”¹ Bilahare meydana bulunan papazlar dinî

1 Kemal Özer, *Kurtuluş Savaşı'nda Gönen*, 1946, s.124

ayın de yaparlar. Yunan hükümeti, 5 Ağustos 1922’de bu muhtariyeti ilan etse de gayretleri boşa gider.

Gönenli Mehmed Efendi’nin (Gönenli) Gönen Camii’nde Yaptığı Vaaz

İngilizlerden aldıkları taktikle halka şirin görünmeye çalışan Yunanlılar, Osmanlı ulemasının gözünden kaçmaz. Daru’l-Hikme vasıtasıyla kasaba müftülerine lüzumlu tedbirlerin alınması için yazılı haber gönderilir. Gönenli Ho-caefendi de bu dönemde halkı aydınlatmak için vaazlar eder. Papazların yaptığı konuşmalara ve ayinlere Gönen Camii’nde şu şekilde cevap verir:

“Ne kadar ahbap, ne kadar dost olurlarsa olsunlar, dinsiz imansızlarla ne kadar yakınlık bulurlarsa bulsunlar, gene yalandır yalan... Hristiyanların Hristiyanlığı, hep menfaat için... Komşuluğu hep seni beni yolmak için hatta harcamak için. Allahu Teâlâ ne buyurdu âyet-i kerîmesinde? ‘Sen milletlerine tâbi olmadıkça ne Yahudiler ne de Hristiyanlar senden asla hoşnut ve razı olmazlar. Ey habibim, onlara de ki, yol Allah’ın gösterdiği yoldur, İslâm’dır. Sana gelen vahiy ve İslâm’dan sonra, heva ve heveslerine tâbi olacak olursan Allah’ın azabından seni koruyacak hiçbir dost ve yardımcı yoktur.’ (Bakara Sûresi, 120. âyet-i kerîme)

Yahudi ve Hristiyanlar katiyen sizden razı değildir. Ama size öyle görünürler, sizi yolmak için, paranıza pulunuzu kastetmek için yaparlar. Sakın... Sakın ha... Lâ ilâhe illallah Muhammedü’r-Resûlullah”²

2 Levent Topçu, *Gönenli Mehmed Efendi Hazretleri’nin Rahmet Deryasından Altın Dam-lalar*, 2003, s.144

Karşılıklı Oyunlar

İşgal yıllarında Yunanlılar ve yerli Rum ve Ermeniler tarafından yapılan zulüm ve işkence tahammül edilemez bir hal alır. Köylerdeki insanlar türlü türlü bahanelerle tutsak edilir. Birçok Gönenli de sürgün edilmek üzere Dikili'ye ve Ayvalık'a; oradan da Atina ve Selanik'e götürülerek hapsedilir. Hal çaresi için gençler silahlanıp dağa çıkar, millî ve müteferrik kuvvetler oluştururlar. Bu efeler, kimi zaman Yunan nakliye kollarını basarak kimi zaman da Yunan askerî elbiseleri giyerek cephaneliklere sızarak taşıyabildikleri kadar malzeme alırlar.

Bir defasında Yunan komutanı kasabayı yakmak için bütün evlerin saçak altlarına yağlı ve katranlı bezler koydurur. Bu arada Gönen'i kuşatan efeler kasabayı basmak üzeredir. Kasaba, Bandırma tarafı açık bırakılarak üç tarafından efelerce sarılır. Gönenli Hocaefendi de olayların içindedir. Hocaefendi, Gönen'de Rum ve Ermeni sâkini çok olan Malkoç Mahallesi'nde doğduğu için komşularından Rumca öğrenmiştir. Kasabanın papazı ve Yunan birliklerinin komutanıyla zaman zaman görüşmeler yaparak planlarını öğrenir, efelere ulaştırır.

Gönen'in Yunanlılar tarafından yakılacağını anlayan efeler tedbirli hareket ederler; 6 Eylül'de yaptıkları baskınla Yunan askerlerini geri çekilmek zorunda bırakırlar. Millî mücahidler ve silaha sarılan vatanseverlerle birlikte Gönenli Hocaefendi de göğüs göğüse savaşı ve Gönen 6 Eylül 1338 (1922) tarihinde tamamıyla işgal kuvvetlerinden kurtulur.

Yunan Subayının Kurnazlığı

Gönenli Hoca, heyecanlı vaazları, güzel sesiyle okuduğu ezan ve Kur'ân'la sadece Müslüman halkı değil, işgal-

ci Yunanlıları da etkilemiştir. Hocaefendi, Yunanlı İşgal Komutanı'nın bazı taktiklerini şöyle anlatmaktadır:

“Yunanlılar kaçarken bendeniz Anadolu'da bulundum. Ne yapmışlar? Hep, böyle yakıcı işler... Mahalleyi yakmak için yağlı, katranlı bezler koymuşlar, hazırlamışlar. Komşular görmüş, bulmuşlar. Yalnız, kumandanlar bana yakınlık gösterdi. 'Hoca, sakın kapıyı açmasın, kimseye görünmesin. Biz yarın kaçıyoruz.' Bir şeyler yapmaya niyetleri var. Böyle haber gönderdi bana gâvur. Ama bilmiyorum gene tabii. Yalnız onun bazı iyiliklerini gördüm. Bir gün 'Hocam, bana bir kat sivil elbise bir de sarık ver. Ne bileyim ben akıbetinin ne olacağını. Ben de buluverdim. Bir Cuma namazı kılayım.' dedi, kıldı. 'Bu gece bir oyun oynayacağım, hocam da görsün ne yapacağımı.' Ben de bakıyorum ne yapacak diye. Bir emir veriyor askerlere, kendi gidiyor, cami kapılarında kırbaç elinde. Ezan okunur okunmaz camiye gelmeyenleri başlıyor kırbaçlamaya. 'Müslüman mısın gâvur musun? Müslümansanız niye gitmiyorsunuz camiye?' Böyle bir şeyler yaptı. Son olarak da haber göndermiş ki, 'Hoca görünmesin, fena niyetliler var etrafında.' diye. Ee kardeşim, Allah Celle şerhlerinden muhafaza eylesin. Ne kadar ahbab dost olsalar da gene sakınacaksın. İşte geçmişte gördük görüyoruz da, Bandırma Çarşı Camii'ne insanları yakmak için doldurmuşlardı. Yakacaklar, yakılır mı? Allah Celle fırsat vermemiş, bir taraftan açık kapı bulmuş, kaçmış insanlar. Allah Celle muhafaza etmiş, hamd olsun. Neyse kardeşim. Şimdi biz bu Nasaraların hepsini dost sanmayacağız.”³

3 Levent Topçu, *a.g.e.*, s.514-5

Yunan Komutanı Kaçarken Ne Dedi

“Elhamdülillah, Allahımız söz veriyor: ‘Ben sizi koruyacağım, kurtaracağım.’ diyor. Maâzallah orada anlatmıştım, âcizane Kurtuluş Harbi’nde o devirde neler hazırlamışlar bizi öldürmek için. Evlerinde neler bulundu. Hamd olsun ki Allah Celle müsaade etmedi. Hatta birisi haber göndermiş kaçıp Bandırma’da vapura binerken, ‘Geriye dönersem Hoca’yı belediyenin önündeki çınara asacağım.’ demiş. İşitmiş, görmüş, benim oradaki faaliyetlerimi.”

Bu kısma kadar Hocaefendi'nin hayatı, tarihî açıdan anlatılmıştır. Hocaefendi'yi mânevî açıdan tanımak isteyenler için onun, gönül sayfalarında yazılı olan hayatını bilmek ve bulmak, yolunu takip etmek icab eder. Aslolan da budur. Bazen bâkî kubbedeki sadalar, sinelerde bulunan ve semavattan daha geniş âlemlerde de sadalar bırakır. Bizim medeniyetimiz zâhirî tarihten ibaret değildir. İman boyutundaki hissiyat, bizim mânevî tarihimizi oluşturur. Bunu “menkıbevî tarih” olarak da tanımlayabiliriz. Hocaefendi'nin hayatındaki safhalara ve menkıbevî hayatına ibretle nazar etmek lazım. Bu mânâ abideleri nasıl yetişmiş, nasıl insan yetiştirmiş ve hizmet etmiş görmek lazım. Bu derya gibi olan zatın bir katresini aktarmaya niyet ettik. Gücümüz nispetinde, himmet nasibimizce gayret edelim. Aktaramadıklarımızı erbabına havale kılıyoruz. Rahmete vesile olması niyazıyla... Buyurun efendim: Bismillah.

Hayırlar yaz başımıza iyiler çıkar karşımıza...⁴

4 Gonenli Hocaefendi'nin sohbetlerinde hep tekrar ettiği ve ettirdiği sözlerindendir.

GÖNENLİ MEHMED EFENDİ'NİN SOHBET ÜSLUBU

İslâm dini, mükemmel bir sohbet medeniyeti inşa etmiştir. Sohbet, kalp menşelidir ve kalp mahsulüdür. Sohbette mânevî tohumlar ekilir, ma'rifet güzellikleri devşirilir. Tohum olarak da, meyve olarak da sohbet tecellisi olabilir. Namaz kılmak ve Kur'ân-ı Kerîm tilavet etmek; tefekkür, tezekkür, mahiyet ve hal olarak düşünülürse sohbet değil midir? Sohbet Hakk'a yakınlıkla tezahür eder. Birçoklarının zannettiği gibi halka ülfet etmek, halkla yakınlaşmak ve konuşmak, sohbet gibi görünse de hakiki sohbet daha derinlerdedir. Halkın rağbetiyle konuşma ve buluşmalar belki sohbeta dönüşebilir, lâkin buradaki incelik, halkın Hakk'a yönelmesiyle vücuda gelen sohbet sırrı ve neşesidir.

Rıza-ı ilâhîyi kazanmak, razı olunan ahlâka ve hale kavuşmak niyetiyle gelen "can"lar; sohbet sırrına elbet mazhar olurlar. Zaten iki mü'min samimiyetle bir araya gelse, Mevlâ^(cc), birinden birinin kalbine doğru güzel ve parlak bir nur verir. O nurla onlar çok daha farklı bilişir, buluşur ve anlaşırlar. Hatta bazen konuşmaya bile hacet kalmaz. İşte bu haller sohbet makamına işaret eden nişanelerdir.

Hazret-i Pîr Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, bir sohbetinde, münafıkların durumunu beyân eden, Sûre-i Bakara'nın